

EGY PÁR POLITIKAI

RÖGESZMÉNK.

Motto: De máris ezáltal megütődnek többen,
Nagy meredek szótól az okossá döbben.

Arany János.

PEST, 1871.
TETTEI NÁNDOR ÉS TÁRSA.

PEST, 1871.
NYOMATOTT KOCSI SÁNDOR SAJÁT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
ALDUNA-SOK 9. SZ. A.

1848-iki törvényeinkről.

Népek, valamint egyesek, olykor poétákká válnak s ábrándokban keresik kedvüket, hisznek a mesében, elandalognak a mythos fölött s felejtik, hogy a kor mindig ifjúié s változó viszonyai minduntalan új meg új táplálékra várnak.

Ha szabad ezen élvezet egy családnak pár perezre, szabad az a nemzeteknek is: de huzamosan mindkettőnek tilos, ha csak az elnyomorodás s elsatnyulás nincsen törekvésük céljául tűzve ki, vagy nincs ezen siestájuk alatt fölöttük — mint nekünk magyaroknak — külön örökdő Istenük.

De úgy hiszem, az égiek türelmét is erős próbára tenné e nemzet, ha még tovább is rájok, s kizárólagosak rájok bizná a jelen gondjait, míg maga, részint a múltba elmerengve, — részint a jelen mámorától ittasan — oly képtelennek tűnne fel saját sorsának rendezésében, mint ez nálunk, 1867-től fogva — midőn önkormányzatunk életbe lép — bebizonyulással fenyeget.

Egy ily ábránd a múltból az, hogy már az 1848-diki törvények alatt akarunk élni, és az azokonai neta-láui változtatásokat, mindig kész gyanús szemmel kísérni közvéleményünk.

Ugyan kérem, tessék megolvasgatni bármely radialis hazámfia, azon néhány lapot, mit 1848-iki törvény-

nek nevezni a kor megszokott; ha váljon nem lesz-e kénytelen bevallani, hogy az nem hogy egy törvényes könyv súlyával, de csak egy haszontalan részvénytársaság alapszabályai terjedelmével és praecisiojával se bir. Es ha fanatismus kell oda, hogy az igazhitű muzulmán az al-korán lapjain kívül igazságot kutatni felesleges fáradságnak tekintse, még nagyobb kell ahhoz a keresztény magyarnak, hogy honunk törvényeit s regeneratioját az 1848-iki telegramm-modorban szerkesztett néhány szent sorban lelje fel.

Legyen szabad csak pár sort felhoznunk itt belőle példa kedvéért: a III. t. ez. 14. §.-ában fel vannak számálva a miniszterek, köztük a pénzügy és honvédelmi is, de ezeknek hatásköréről — hogy az hazánkat lehetőleg kielégítve — összhangba miként hozassák a birodalom másik felének — eddig a miénkkel tökéletesen egybeolvadva volt — pénz- és hadügyével, erről úgy látszik fölöslegesnek tartották, a practicus térre lépve csak egy árva szót is vesztegetni, vagy egy ujjmutatást bár iktatni törvénybe. Grenialis literatori hanyagság!

Továbbá a III. t. ez. 19.§. rendel: „az ország közügyei felett ő Felsége, vagy a nádor s királyi helytartó, vagy a miniszterelnök elnöklete alatt tartandó értekezés végett, Buda-Pesten álladalmi tanács állittatik fel, mely a legközelebbi országgyűlésen fog állandóan elrendeztetek“ Meg valljuk, azt, hogy mi értetik itt az ország közügyei alatt, e törvény szerzője előttünk hieroglyphekkel tette papirosra: mert az ország minden ügye aláza-tos véleményünk szerint közügyi, de ha minden országos ügyet a Buda-Pesten székelő álladalmi tanácsra akartak ruházni, akkor megfoghatlan előttünk, mi maradhatott volna hatáskörül a parlamentnek és mire kellett egyszersmind a minisztérium.

Ugyancsak e törvényczikk 22-ik §.-a azt mondja: „A magyar kir. udvari kancellaria többi előadó tanácsosai a 19. §-ban említett álladalmi tanácsba fognak áttétetni“, — ez ugyan ad némi felvilágosítást a felől, hogy e tanács tagjainak egy része kikből fog állani, de hogy mások kik lesznek még és hányan benne, erről hallgat az írás. A két pharagraphust együtt véve, egy diplomata szájából is elég ruganyosnak és talányszerűnek tarthatnék, és mi ugyan hajlandók vagyunk elhinni, hogy a ki szerkesztette, tudta, mitakar alattuk érteni és általuk elérni, de mi magunk csekély szellemi erőnkkel, ezekre nézve belőlük tisztába jönni nem igen tudunk.

Ugyancsak a III. t. cz. 26. §-a ezeket mondja: „az ország minden törvényhatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentúl is teljes épségében fenntartandó“, — ez már némileg erualni engedi a felelős minisztérium hatáskörét. Ugyanis eddig a közigazgatás és igazság kiszolgáltatás totalitása gyakoroltatott a megyék és néhány dicasterium által: a megyék egészben megtartják régi hatáskörüket: ergo a minisztériumnak nem igen maradhat egyéb, mint ami volt a dicasteriumok functioja.

Nem tudom, ha ezt akarták-e az illetők elérni, de hogy az említett pharagraphusok összevetéséből más eredményt alig lehet levonni, ez csakugyan áll. Akartak egyszerre régi megyét és modern felelős minisztériumot; t. i. akarták, hogy a kecske is jól lakjék, a káposzta is megmaradjon.

Nemkülönben a IX. t. ez. miután a robotot, dézmát — magába igen helyesen — megszünteti, 1-ső §-ában ezt mondja: „a törvényhozás a magán földesurak kármentesítését a nemzeti közbecsület védpaizsa alá helyezi.“ Alázatos nézetünk szerint eme paragraphusban, egy törvényhozó testület, a lyrai poezis netovábbjához

is érkezett talán és csak is bámulni tudjuk azon kort vagy nemzetet, mely a financia legprózaibb kérdéseit, a költészet bombasztjai apró pénzével, ily hangzatos gavallérsággal képes megoldani.

Nemkülönben érdekes a XV. t. ez. „az ösiség eltörlése ezennel elvileg kimondatván, rendeltetik: 1. §. A minisztérium az ösiség teljes és tökéletes eltörlésének alapján a polgári törvénykönyvet ki fogja dolgozni, és ezen törvénykönyv javaslatát a legközelebbi országgyűlés elibe terjesztendő 2. §. Időközben a legközelebbi országgyűlésig mindazon perek folyamata, melyek az ösiségi viszonyokból vették eredetüket, és még végítélet által befejezve nincsenek, felfüggesztetnek; ugyszinte ily nemű pereknek megindítása is, az 1836. 14. törvény-cikkely eseteit kivéve, eltiltatik.“ Hogy a nemesi successiot. igen helyes és szükséges is volt szabályozni, ez kétséget nem szenved; de emez itt idézett legislatorimodorra, igazán „difficile est satyram non seribere.“ Ép oly forma eljárást követ ezen törvény hozatalánál az 1848-iki törvényhozás, mint teszem azt eljárna azon egyén, kinek csizmája alkalmatlanná vált — mást óhajt helyette — meg is rendeli a suszternél, de mind a mellett hogy nincs más, mit felhúzzon, a régít azonnal kidobja az ablakon, nem várva be, mig készen lesz az uj, és marad természetesen meztláb! És hogyha valaki hajlandó megbámulni ama kor eszmegazdag generozitását, tegye meg értünk, és „cum eodem ictu et actu“ bámulja meg azon simplicitást is, mely ottan eljárási modorában nyilatkozik.

És ezek után el is engedheti a szives olvasó, hogy a 48-iki törvények kritikájával tovább is fáraszszuk figyelmét, ezen elősoroltak csak is iménti állításaink igazolására lévén felhozva itt, nem akarjuk az illetőket, kik

azoknak hozatalába befolyással bírtak, sem belátás hiánnyal, sem más fogyatkozással vádolni, csak is annyit merünk állítani, hogy azon t. czikkek — akár a kor szelleme, akár az események viharos behatása, vagy bármi másegyébb ok miatt — oly formában jöttek e világra, mely azoknak ily alakban — tisztességes ép társadalomban — emberkort érni nem ígér.

Tekintsük az egész kérdést kellő higgadsággal és azonnal tisztában áll előttünk, mikép az 1848-iki törvények némi — részint homályos — körvonalait adják ugyan egy jövő törvényhozás irányának, de azok ép oly kevésbé törvények, mint a hogy nem ház egy épületnek bármily pompásan kidolgozott alaprajza. És kik a 48-iki törvények alá óhajtják bujdatni e nemzetet, ugyanazon rögeszmével tépelődnek, mint az a pesti házi ur ki Ibi építész tervét ölténé föl s fütött szobában képzelné magát, és mások szeme előtt elérkezett volna azon pontig, hol számára az országos philantropiának egy szobát szükséges volna készen tartani.

Véleményünk szerint az 1848-iki törvények lerontottak sokat, nagyon sokat, részben helyesen és számunkra a kőrajzot s az építést hagyják, azon kőrajzot, mely a nemzeti önállóság nevében, a paritás alapján a birodalom más felével, magának a közös ügyekben követeli a befolyást, és bennt a törvény előtti egyenlőség alapján, fölemeli az erős s rendezett közigazgatást, és betetőzi a gyors és olcsó törvénykezéssel.

Alázatos nézetünk szerint ez maradott az Árpád ébredése utánni kornak örökül a teendőik közül: s megváltjuk őszintén, egy magasztosabb korhoz is méltó pályabérnek tetszik mielőttünk, midőn egy nemzetet, minden nagy és veszélyes próbatétek nélkül az ígéret földére vezethetni a jelen nemzedék hatalmában látjuk. És

ezeket előre bocsátva nézzük eddig mit tevénk: 1867-től fogva megcsináltuk a közös ügyek rendezését, ez három század óta az első kötés, mi józan észtl s orientalis ravaszságot árul el. Ez jól — nagyon jól volt kivivé, csak szomszédainknak ne legyen kifogásuk ellene, mi bizonyára — ha a józan észből csak szikra is még bennünk létezik — kifogást tenni ellenében nem fogunk.

No, és tovább! tovább nem történt semmi jelentékenyebb: beszélünk sokat, fáradtunk sokat, irtunk sok törvényczikket, többet rosztat közülük — néhányat türehetőt, de mindössze is jobbára jelentéktelent.

Alázatos nézetünk szerint, a közösügyek rendezésének befejezése után, kötelessége leende a kormánynak átvenni a kezdeményezést és a legnagyobb őszinteséggel így szólni a nemzethez: nincs felsőház, ha felsőház kell, majorátusok alapján rendezendő az; — nincs alsóház, mert az incultus tömeg küldöttei egyénileg bármennyire respectabilis emberek legyenek azok — nem a nemzet hangján szólnak, nem képviselik az értelmes közvéleményt: a nemzet kezdődött eddig a nemeseken, ezután kezdődjék 20 frt censusu választókon: mert a gondolkozó, az értelmes nemzet csak is ezen felül kezdődik maga; nincs megye, e nevezetes közigazgatási orgánum, kell helyette egy kevés számú értelmes gyülekezet: mert ennek hivatása gyorsan és mozgékony okos-sággal jární el — nem pedig nemzetiségi és kortes küzdelmek színrehozatalával delectalni a kávéházak közönségeit. Csekély vélekedésünk szerint ez lett volna — mint nagy Széchényink mondaná — a dolgok természetes egymástutánja és csak mindezeknek bevezése után jött volna az épület földiszítésére, kényelmessé, cultus-igények számára lakhatóvá tételére a sor; ezután jöhettek volna községi, iskolai, vallási, vadászati stb.

rendezések. És e helyett mit látunk? Ez utóbbiak és még ezeknél több is kész- vagy készülőben van, de hiányzik a parlament rendezése, hiányzik a közigazgatás és hiányzik — de egészen — mi tűrés tagadás az igazság-kiszolgáltatás. Már pedig nézetünk szerint, midőn bármely egyestől az állam adóját fölveszi, az illetővel egy hallgatólagos szerződésre lép, kötelezvé magát azon adóért, személyét úgy kül- valamint belmegettámadásoktól karhatalommal is, ha szükség, védeni, s vagyont az igazság védpaizsával földözni a jogtalanság minden nemétől. És az államok alakulása ezen két elemi alap föltételének is, eleget tesz-e nálunk a status? Bizonyára nem! Es mit csinálnak hát azon urak Pesten, hogy ezeket nem rendezik? Először is hoznak viszonyosán kis értékű mellékes törvényeket, továbbá töltik az időt párt-oratioval, és hogy mindezeknél még okosabbat is cselekedjenek, ez említett nevezetes kérdéseket nem rendezik ugyan, de a helyett csinálnak új zavart, a regale, zsellérek, legelők stb. kérdései felvetésével, Eris almáját dobván a haza lakosai közé. Es miért mindezt? kérdezheti a szives olvasó: de erre combinatioknál egyébbel felelni, képes alig lenne valaki. Lehet hogy Horváth miniszter nagyon rég nem tapsoltatott meg és ezen élvezet szükségét érzi tán, mert azt csak nem akarom róla mondani, mint egy absurd história szereplői egyikéről egy éles nyelvű ismerősöm — midőn hallgatói kérdezék, hogy az illető mind a mondottakat miért tévé, kurta szóban azt felelvén — „aus Miserabilität.“

II.

Képviselő házunkról.

Ha kisebb ügyeket tanulmányunk tárgyává nem tesszünk, ha részletes hibákat figyelmünk elkerül, ez nagyon is természetes. De midőn közvetlen közelünkben székel és működik a legnagyobb országos hatalom, a parlament, esztendőktől fogva, midőn látjuk — jobban mondva minduntalan láthatjuk azt, hogy alkotási hiányai a kellő eredményt kivívni — egyesek minden igyekezete mellett is — képtelenné teszik azt: megfoghatatlannak látszik mielőttünk, hogy az a sok tentát fecserlő journalistika, melynek le a szolga személyzet fizetéséig mindenről vezérczikke van, és az a menny kapuit rázó országos dialectica, mely lia egyebet nem tehet, néhai Böszőrményi hamvai fölött is tud egy hétig egy húzómban órálni: mindeddig még egy betűt sem vesztegetett és egy szót sem hallatott az országos gépezet e hajtó kerekének hiányairól; és úgy látszhatnék a szemlélő előtt, mintha annak alkotása nemcsak törvénybe gyökerező, de az összes közvélemény által is végképpen jóvá lenne hagyva tán. A dolog pedig másképp áll, mind a közvéleménynek, mind az irodalomnak vannak erősebb töredékei, melyek nagyon is tisztán látják a hiányokat; de úgy hiszem, a nálunk nemzeti divattá vált népkegyhájaszat, vagy bármi más egyéb, lefogta kezüket s elzárta szájukon a szót; már pedig ha kisebb hiányok felfedezését alkotmányos országban a nyilvános gyűlések és irodalom kötelességének tartjuk — úgy egy eshető országos veszély magvát magába rejtő gyengeség

elhallgatását és palástolását azoknak egyenesen bűnül róhatni föl.

Tehát hogy a dologra térjünk, van Magyarországnak egy képviselőháza demokratisimus alapon, oly alapon, mely különbözik ugyan a suffragium universalétól, de csak is annyiban, hogy itt az intelligentiának nem kell épen annyi pénzzel pótolni szavazatait, mint amott: mivel itt valamivel kisebb az egészen incultus tömeg: és e szerint nemcsak a legnagyobb, az országos cassa juthat többségre, de jó koszt és bor s tisztességes bankó csomag mellett, egy egy gazdagabb privatus ember is: végre a ki nem képes fizetni ép ily generose, annak mindig hatalmában van nálunk egy más nem kevésbé morális eljárás, t. i. ő a magáéból nem adhat ugyan 100 forintot, de a legelső nagybirtokos erdeje, legelője, földjei, mire volnának jók, ha nem arra, hogy 5 — 6 holdat belőlük a legkönnyebb szívvvel oda Ígérjen vagy ígértesse: ergo 100 forint készpénz = 5 vagy 6 hold Ígéret a más vagyonából: ez szép! nagyon szép és mulatóságos is; így kell a népet a szabadságra és önkormányzatra előkészíteni, bizonynyal jobban nem lehet!

És hogy van az, hogy mindezek daczára a census fölemelése mellett csak itt-ott hall az ember egy egy szerény fölszóllalást, akkor, midőn meg vagyunk győződve, hogy rajtunk kívül nagyon sokan — kik e már már nemzeti jellegűvé vált piszkot — vulgo korteskedés — átélvezték, bizonyára nálunknál szebb és nyomósabb kiadását tudnák e leírásnak közrebocsátani; de nem teszik azt sem szóval sem Írásban, korántsem azért, mivel az ilymodoru követválasztásokat jónak tartanak, de azt hiszem, mivel úgy divat vélekedni nálunk, hogy a popularitást nem azért szerzi meg az ember, hogy annak súlyát vetve szükség esetén a mérlegbe a közvéle-

mény tévútra hajtó hullámait más irányba terelje: oh korántsem! nálunk Szent István birodalmában, a közvélemény rivalgó helyeslése ha hízeleg valakinek, rendszeren azt egyszersmind, mint a törököt a hátsis, vagy a mennyei birodalom lakóit az ópium, mámorossá teszi, és a hetedik menny kéjeibe varázsolván, tehetlenebb állapotba helyezi őt — minden határozott lépésre nézt — mint bármely ép embert, t. i. olyant, ki felebarátai szerencséjére még nem lett populáris.

Továbbá van nekünk egy képviselő házunk, mely majdnem fele részben birtoktalan egyénekből van össze téve: és ez van nálunk, a hol a morális és phisicai erő oly túlsúlyban a birtokos osztálylyal egy szálláson lakik. Hogy az ó-becsei vagy kutya-bagosi sparcassa kitalálta azt, hogy igazgató választmányába csak is oly egyéneket enged alapszabályilag beválaszthatni, kik nemcsak hogy részvényesek, de bizonyos meghatározott nagyobb számú részvényekkel is bírnak: ezt nem rójjuk fel sem azon vidék excentricitásának, sem geniálitásának, és nem látunk benne egyebet, mint hogy átértette ezen, mások által előtte már foganatosított tétel igazságát: miszerint respectabilis tulajdon a becsületesség, a dolog igazításnál elkerülhetlen a hozzá tudás, dicséretes az önzéstelenység sat., de mindezekhez kell még egy kis sarkantyú a 19-dik század modorában, t. i. kell mint sine qua non, az érdek azonossága az igazgatók és 20—30 ezer forintnyi kis cassájok között: szükségük van reá, hogy az önérdék helyrehozza azt, mit elrontani igyekeznek netalán az indolentia, rász akarat vagy bármely más emberi gyengeség.

És az emberismeret eme nevezetes magaslatáig, úgy látszik, nem érkezett el azon országgyűlés, mely olyan választási modorral alkotta össze parlamentünket,

hogy milliók vagyona és hazánk öszves jövedelmei fölött a beleszólást ily nagy mértékben lehetővé tette oly egyéneknek is, kiknek az adófölemelés nem tehet kárt, kiket nyugton hagy a legelők, regálék, zsellérföldek stb. elharácsolása: és kik tán, egy nagyobb mérvű netaláni philanthropicus osztozásba is — ha Horrváth miniszternek majd annak idejébe sportot csinálna — mosolyogva egyeznének bele.

Hasonlókép jó lenne, ha az illetők, kiknek kezébe hazánk jövője ez idő szerint letéve van, bizonyos előforduló vasut-concessiók alkalmával, feljönnének a karzatra és egy elfogulatlan szemlélő imparcialitásával Ítélnének az előttük lefolyó jelenetek fölött. Megvallom, bizonyos neme az undornak tölti el az embert, érezvén azon börzelevegőt, milyenné az ily fajta kérdések parlamentünk légkörét átváltoztatni képesek és megbámulja az idegen azon egyéneket, kik — egy ország szeme láttára — a római senator tógáját Izrael népének talárjával ildomosnak tartják fölcserélni. El kellene nézetünk szerint lehetőleg venni a módot arra, hogy a követi mandátum bárki által is burszalis speculatióra használható legyen: ne válalkozzék szemben a statussal az országos képviselő; nemesebb, magasabb vállalat az, mi általa megfejtését várja; bonyolítsák ki hazánk ügyeit, ez által tegyenek boldoggá milliókat, s vessék meg alapját az országos vagyonosodásnak; de ne építsenek egy szál vasutat és privát iparkodásuk béréül ne rakjanak zsebre vagy egy nyomom 100 ezeret — a mely esetleg épen a gondjaikra bizott status cassája terhére vihető vissza.

Es mindezek után csak még azt szeretném érteni, hogyan tudná valaki a képviselői állással összeegyeztetni azt, ha az illető valamely vasútnak, vagy ilyféle vállalatnak igazgató tanácsi tagja, ugyan akkor, mikor a

status igazgató tanácsának a parlamentnek is egyszers-
mind az: az egyik igazgató tanács alkuszik a másikkal
és az illető mindkettőben benne van: ez olyan forma
szerep lehet, mint mikor egy és ugyanaz az ügyvéd,
ugyanazon kérdésben mindkét felet képviseli; az ily ügy-
védi eljárásnak a goromba emberek szoktak néha igen
nehezen elkölthető neveket is adni. Lehet ugyan képv-
selőink között, ki magáról azon vélekedésben van — és
lehetnek olyanok, kikről mások is hasonló véleményt
táplálnak — hogy t. i. belőlük egy szál emberből, kettő
is kitelik: de én megvallom — bár mennyire respectá-
lom is egy részét képviselőházunknak — elégnek tartom
minden egyes tagjára nézt, ha ily nehéz időkben, egy
egész ember helyett egy magában megfelel.

III.

A katonai szellemről.

A múlt félbarbár állapotában az államoknak
minduntalan szükségük vala oly emberekre, kik folyton
kardjuk markolatján tartván kezüket, naponta készen
álljanak hazáért és jogért kockára tenni éltüket: ez volt
a nemesség eredete, ezen körülmény tartotta fenn, emelte
kiváltságos osztálylyá és éltette századokon át fényben
és hatalomban. Ez említett körülmények némileg meg
vannak ugyan változva, de korántsem egészen; és úgy
hisszük, nagyon is korai volt azon büszke nyilatkozata
az ezer éves béke hirdetőinek, hogy miíg régebb erényül
kizárólag a vitézség tekintetett, arra a jelennek sem ko-
szorúja sem szüksége nincs; minekutánna ha a múlt
szolgált nagy katonákkal, eltörpül azoknak érdemük

egy-egy jelen philantrop béke-ember szorgalmas lángeszének fényes vívmányi mellett. S a hazáért most nem halni, de csakis élni, derekasan és kitartó szorgalommal élni szükséges csupán. Ezen nyilatkozat idő előtti tán, ha megtekintjük, hogy ma már ha netalán ritkábbak is a háborúk — de mint szomorú tapasztalásokból láthatja Európa — épen nem látszanak végképen szünetelni, és ki elfogulatlanul veszi fontolóra a lefolyt nyár európai eseményeit, lehetetlen azon meggyőződésre nem jutnia: hogyha egy statusnak szüksége van olyan emberekre, kik ha a hét hat műves napját hangyaszorgalommal átmunkálkodák, csak a hetediket tölték legfőbb kellemetes semmit tevéssel el: kik szorgalom és kitartó munka által, forgalmat, jóllétet, közvagyonosodást ezer karral teremtenek; de ugyan ekkor szüksége, életszüksége van másokra is, kik ha hat napot látszólagos semmittevés és multságban eltöltenek, a hetediken a legjobb képpel meg tudnak halni, ha netalán a szükség úgy kívánja. És lám ez azon faja az embereknek, kiket a régi barbárok nemességnek neveztek el.

Ez iménti tételt fényesen Mustrálta a tavalyi porosz hadjárat. Mert míg a poroszoknak megvolt — általunk különben cseppet sem bámult — junker nemessége, melynek talán mi is csak egyetlen érdemét t. i. hogy meghalni általán jobban tudott mint a francia tisztok, ismerjük el: és a porosz tisztikara, ebből és e szellemben gondolkozókból állott: addig a nagy és cultus Franciaország régi nemessége és ennek szelleme csaknem merőben hiányozván, nem kapott elegendő oly tiszteket, kiket a puskapor-füst liberális velleitásaikból és hazáérti önfeláldozó elhatározásukból rögtönösön ki nem jőzanít vala.

És alázatos nézetünk szerint nem a szemben álló se-

regek anyaga, nem száma, nem tanultsága vagy vezetési ügyessége adta azon nagy különbséget kivívott eredményeik között: ugyanis az anyag, mely mindig a köznépből telik, a legconservatívabb elem, mely most ép anynyival jobb Frankhonban a poroszokénál, amint csak vala 500 év előtt; a vezetési ügyesség, tanultság stb. legfőbb csak azt eredményezhetik, hogy ugyanazon siker kivívását kevesebb vérrel, vesztességgel éri el az illető; de azt ritkán, hogy egy nagy táborozás minden ütközétét megnyerje, azt pedig soha, hogy egy táborozás alatt három esetben tudja kényszeríteni ellenfelének 100 ezeret meghaladó táborát, fegyveres kézzel, ágyukkal, roppant mennyiségű tiszttel a kegyelemre való fegyverlerakásra. Ezen eseteket nem jelenthette volna Ferencz király — ki maga is elvesztette az ütközetet — azon emlékezetes szavakkal „tout est perdu hors l' honneur.“ Nemezekben volt nézetünk szerint a különbség, hanem főkép, hogy nem volt Frankhonnak oly tisztikara, mely a régi nemesség szelleméből fenntartott volna annyit, mi elegendő arra, hogy minden egyes tagját kényszerítse ha kell, becsületbeli kérdést csinálni a bátorságból; s a hol pedig ezt nem teszi a tiszt, ott elfut vagy megadja magát a közlegény, ez nagyon is természetes.

Nekünk azon dicséretet, miket ország-világ de különösen a journalistika osztogat Frankhonnak, midőn állítja és ír, hős önfeláldozásáról, utolsóig folytatott küzdelmeiről, csak a végső erőfölénynek való engedésről és arról, hogy az ország becsülete a nemzet önérzete legalább ez utóbbi hadjáratban megmentetett — nekünk mondom mindezen condoleáló vigaszok ép oly hangból valóknak tetszenek, mint midőn egy anyát p. o. vigasztal az ember fia halálakor, t. i. semmi egyéb érdemük, mint a jó indulat, de készpénzül ott csakugyan nehezen

fogadhatók, hol egyszerre Sedánnál 130 ezer ember 54 generális vagy 500 ágyúval, — továbbá Metznel 150 ezer ember vagy 400 ágyúval és Párisban azt sem tudom hány ágyú, generális és ember adja meg magát, azt állítván, hogy hivatásának vége, mert semmit sem képes a haza védelmére cselekedni. De, kérem szeretettel, meghalni csak tud tán ha akar! és egy katonának, ha nevét meg akarja érdemlenni és többet nem tehet, legalább a Dugonits Titus szerepe nyitva áll, t. i. lojje az ellenséget s lövesse meg magát. Ha így esett el, akkor én is kész vagyok megadni az absolutiot azon esetben is, ha elveszett az ütközet: így aztán lehet telegraphirozni haza „tout est perdu hors l' honneur“; de ezt természetesen az egalitas táborabeli — nagyobbbrészt czipész észsemlyés stb. tanonczokból tett tisztikartól követelni is absurditás; megtették dk kötelességüket ott, hol ezt töltik észszeriileg várni lehetett; nagy szorgalommal munduroztak, fegyvereztek, 3 hó alatt nagyobb sereget teremtettek és láttak el, mint a porosz; de meghalni azt nem tudtak! és „hic Rhodus“! De ez nagyon természetes: nekik hivatásuk más és más légkörben élnek, semhogy azon körülménnyel a számolás még csak eszükbe is juthasson valaha: hogy néha a halál erkölcsi hazafi kötelesség: is lehet!

Mindezen előbb mondottakból ne méltóztassék senki valahogy azon következtetésre jönni, mikép a mi ajánlatunk vagy óhajunk a régi nemesség helyre állítása czopfjával s előjogaival: oh korántsem! ámbár megvalljuk őszintén, úgy tartjuk, hogy sem a czopf sem a privilégium nem állhatták volna fönn oly hosszasan, lia a körülményekhez képest a maguk idejében, az egyik szépnek, a másik helyesnek és igazságosnak nem tartott vala; nincs jogunk kritizálni a múltat, d megtette a

magáét; ránk szállította a nemzet országát s erényeit sértetlenül, kérdés csak az, hogy mi a büszke jelen, fog-c ha többet nem, tenni bár ennyit is?

Nem azt kívánjuk mondani, hogy a jelenbe őseinket föl támasszuk bajporos parókáikkal, de igen is szükségesnek, életszükségnek tartanók» ha nemzetünk valamely osztályában — nemesi előítéletekkel bár — fenn tartaná magát a nemesség szelleme, mely a point d' honneur és más poétikus — a 19-ik század praktikus világa előtt már majdnem érthetetlen — ideákat cultiválva, majd szükség idején irányadó tudjon lenni egy erős, nemzeti tisztikar számára. Ugyanis mikép a történelem arról bizonyosságot teszen, két körülmény az, mely az embert a halál tökéletes megvetéséig, a veszedelemmel szemben ki hívóvá, az ágyuk dörgése közt kedélyessé ha kell skönynyelmüvé képes varázslani: az egyik a fanatizmus rendkívüli időkben, mely mindig rendkívüli csodás eredményekkel lepi meg a világot, de élte s hatása efemer, s számítani rája a legfinomabb érzékű diplomata is a holnapi napon túl képtelen. A másik rendes időkben, az önbizalom vagy öntúlbecsülés, vagy bármi más nevében há tározzuk meg azt, azon érzet, melyet vulgo point d' honneurnek szoktak elnevezni.

És ennek fönmaradására nem szükségesek előjogok, ez minden nemességnél — mely már lemondott is előjogairól — fönmarad, ha csak mesterségesen semmivé nem tétetik. Hogy bizonyítékkal szolgáljunk e tétel illustrálására, hivatkozunk legelőbb Angliára, hol az úgynevezett nemesség, már igen rég semmi előjoggal se bír, sőt nem is mind kutyabőr diplomával ellátott tagokból áll. Ugyanis az angol gentri magában foglalja az egész falusi nemességet és a birtokos intelligentiát, ha nem is volna nemes; s szava oly nyomatékosággal bír ma, mint

a feudális előjogok legvirágzóbb korában. És ugyan ekkor Frankbonban a nemességnek — mely nagy részt kiirtva, hatásától megfosztva, proscribálva — a megjelenésre csak két módja van, vagy kihívó megvetéssel áll a közönség közé, vagy levett kalappal gyáván kér engedelmet, hogy Montmorencinek született: és ennél fogva még az sem feltűnő előttünk, ha félre húzódva, az irányában mindig ellenséges indulatot tanusító államnak inkább ellene mint védője.

Ezen fentebbiek után szabad nekünk a választás az előttünk fekvő példák közül. Követhetjük, melyik Ínyünkre van, s még az a megnyugvásunk is lehet, hogy előre tudjuk eljárásunk leendő eredményeit. És mégis mit látunk? egész előszeretettel indultunk el a francziák által oly gyászos eredménnyel kipróbált utakon. Hatalmas és nemzeti nemességünk érdekeit, tekintélyét, a hol csak lehet, nem mulasztja el kissebbíteni az országgyűlés és folytonosan dehonostálja és népszerűtleníti az irodalom: azon nemességét, mely páratlan generositással maga mondotta ki az egyenjogúságot, mely — a múltakat nem is említve — a nemzeti függetlenség és dicsőség utolsó lapját, úgyszólván kizárólag, saját vérével irta be, mely saját lángoló honszeretetét követve, talán több mint testvériesen osztozott az akkor még majdnem politikai fejletlenségben lévő polgárokkal és mindenesetre túl a rendén sokat adott jogaiból a parasztságnak. Ez a nemesség — kérdem én — azt érdemli meg, hogy most hatásától megfosztva, méltóságában megalázva, pelengérré kitéve álljon és szégyelje magát, néhány jött ment apostolatól a francia demagógiának? Hogy erre még egy példát találhassunk, arra nem elég nagyok a história főliánsai.

És eddig érve még csak pár megjegyzésünk van a mondottak fölött. Első fejezetünkben az 1848-iki törvényekről szoltunk és hisszük, hogy e hang egyedül, és úgy lehet, a pusztában fog elhangzani — hja! mellette fölszólalni nem engedi a democratia! — Szoltunk arról, hogy alsóházunk alkotása rász és mindaddig, mig hiányai javítva nem leendenek, egyebet mint félszeg törvényt tó'le várni is abszurditás. — És e nézetünkre is várjuk az agyonhallgatást. — Miért? így rendel a democratia. Es végre szoltunk, legjobb hitünk és meggyőződésünk hangján arról, hogy ha nemességünk előjogait — igen helyesen bár — eltöröltük is, de szellemét eltörölünk, vagyónától őt megfosztanunk, nem csak fölösleges, de eszólytelen és úgy lehet a végveszély magvát magába rejtő tett. Legkevésbé sem ringatjuk magunkat azon hitbeli, hogy összes irodalmunk terén csak egyetlen pártolóra is tudjon e tételünk számítani. És miért? nem engedi a democratia! t. i. az a magyar democratia, mit igazi nevéen demogogiának nevez, ki a szavak súlyával ismerős.

Hogy összes hírlapirodalmunk így cselekszik, az előttünk nagyon is ismeretes; materiális nyereségre csoportosult egyletek azok — nem kergethetik el a praenumersokat. — Nagyon sajnálatos, hogy most született és a blázirozottság jeleivel kezdi életét, sem függetlenséget, sem őszinteséget, sem önzetlen ügybuzgalmat nála ne keressünk. Mindenesetre eléggé gyáva primitív állapot. De hogy képviselői karunk ugyan ez úton vándorol, sok esetben meggyőződése ellenére — ez sok! ez mindent túl halad, mit nemzetünkről gyávaság dolgában föltenni képesek valánk.

És végre legyen szabad még egy visszapillantást vetni azon műhelyre, melyben jelenünk történelme készül.

— Felsőházunk ellen hallottunk elég felszólalást újság és gyűlésileg — és lám — ha megtekintjük, az mint re-
videáló testület kötelességét mégis csak meglehetősen
teljesíteti. Képviselőházunk! ez már ne bántsod virág —
ezt 48 hagyta így nekünk! ez democrata! Szerencsétlen,
hogy mernél hibát találni eljárásiban!! e két születési
előjog képes azt — bár mely sok és bokros mulasztásai
után is — a sérthetlenség *salvus conductus*ával látni el:
pedig ha megtekintjük eddigi tevékenységét, a törvény-
hozás terén, mit látunk eredmény gyanánt? le copizálta
nagyon is hiányosan némely részeit az angol alkot-
mánynak, átültette hazánk földére s beleoltotta a fran-
czia *communit*, — lefordította rász ortographiával az
angol alkotmány egyes *passusait* és arra bizta, hogy
legyen jövőnknek palládiuma; míg szellemének nálunk
még meglevő csiráit megengedi, hogy Horváth miniszter és
satellesei naponta kényükre nyesegezzék. — E körül-
mények között, uraim, nagyon is homokra építnők bizal-
munkat, ha azon kevés tentába és papírba kerülő törvé-
nyektől várnók hazánk jövő virágzását, leendő nagysá-
gát. A törvény csak Írott malaszt ott, hol az értelmes
közvélemény azt moraliter támogatni képtelen, s tévúton
jár a nemzet szelleme. — Megvan az a szentírásban is, a
„betű megöl, a lélek az, mi felelevenít.“ Nálunk látszó-
lag meglehetősen sorakoznak a betűk, angol mintára
igyekszünk tenni, alkotmányunknak legalább egy ré-
szét — de ez alatt a *commune* szellemét látjuk naponta
gyarapodni. Ideje volna uraim, nagy ideje, e rász szellem-
mel határozottan szembe állani, ha csak kártékony ha-
tását — mely most Frankhonból vér és romok közül
mosolyog ránk mint jövőnk — bevárni nem akarjuk!
Önöknek becsületbeli kötelességük az, önöknek hatalmuk
van reá, önök kezében van a hatalomnak ama bűvös

vesszeje, mely mind e rémeket képes odújokba lelánczolva tartani. — Ha van önökben még önértet, ne beszéljenek a parlament hatalmáról, ne féltékenykedjenek rá minduntalan — hanem merjék használni azt.

Avagy nem érzik-e a képviselők urak azon hallgatólagos becsületbeli fogadás nyomását jobb lelkiismeretükön, mit akkor tettek, midőn választóik a mandátumot kezükbe adák? — A régi követeknek instructiot adtak kezébe és azt tartoztak teljesíteni, mint pactum conventumot. Önök uraim nem Írnak kötelezvényt alá, és ép azért obligójok beváltásával csak annál is inkább kötelesek. — És ha nem csalódom ezen kötelezettségük tenorja ily formán lenne formulázható: Én N. N. kötelezem magam minden eléforduló tárgyban — minden más tekintetet félre téve, — minden hazánk javára célzó törekvést előmozdítani, és egyszersmind minden ellenkező ellenében összes erőmmel küzdeni. — Valami ilyenforma azon kötelezettség, melylyel az országos képviselők a pesti útra kelnek. — És most egy alázatos kérdésem van: hányán teljesítették ezt önök közül? Önök voltak azok, kik miután a botbüntetést eltörölték, unanimitással, sűrű tömegben mentek föl a felsőház karzataira, azon kegyes óhajjal, vajha ott ezen magában humánus — de viszonyainkhoz képest biztos tudomások szerint egészen czélszerűtlen javaslat vereséget szenvedne. — Nem ép ilyen formán mennek föl ugyan oda, a Horváth miniszter úrbéri szabályozásai tárgyalása alkalmával? Ha egy katona nem érzi eléggé helyén szívéét, hogy a golyóval szemben megálljon, amint illik, legkevésbé gyáva — mint önkéntes lévén ott — ha haza megy; — ha önök nem képesek párttá tömörülni, mely határozott irányban és biztos kézzel vezesse népünket a korszellem hullámszárai között, ha önök között egy sem akad, ki Horvát minisz-

temek az országos jogérzület ellen tett attentátjait csak egyszer is bár megtámadni merje, ki a birtokos nemesség — nemzeti culturánk és erőnk ez élet erének — vagyona és állása ellen ugyan csak általa indított modernizált Dózsa-háborút bár egy szócskával is commentálni képes legyen, akkor jöjjenek — quasi re bene gesta — mielőbb haza, dinnyét tex-meszteni.

1871. Május 1-ső.